

Asia: VN/23585/2023

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen toimivuudesta ja sen soveltamiseen liittyvistä kokemuksista

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat olleet yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamiseen liittyvät merkittävimmät hyödyt ja haasteet?

Yleinen tietosuoja-asetus on tehnyt tutkittavien tietojen suojelemisen tarpeesta aiempaa tunnetumpaa tutkijoiden keskuudessa. Asiasta on tullut aiempaa selvemmin tärkeä osa tutkijan ammattitaitoa. Haaste tässä lienee se, että etenkin vanhempi tutkijakunta joillakin tieteenaloilla ei välttämättä ole valmis muuttamaan totuttuja toimintatapoja. Etenkin kansainvälisissä hankkeissa on ristiriita sen välillä, voidaanko tietoja jakaa Euroopan ulkopuolisten tutkijoiden kanssa (ja millaisia tieoja) vai miten jokin tutkimushanke voidaan toteuttaa, jos tietoja ei voi jakaa.

Jonkinlainen haaste on myös se, että samaan aikaan ajamme vakaasti avoimen tieteen asiaa. Datan avaamisen ja jakamisen nopeus menee joskus muiden vaatimusten edelle. Tutkijoiden itse kansainvälisiin palveluihin tallentamat aineistot sisältävät (tutkitusti) tietoja, joiden perusteella niitä ei voi pitää anonyymeinä.

Onko tietosuojalaki koettu yleisesti toimivaksi? Minkälaisia haasteita sen soveltamisessa on ilmennyt?

Yleisesti tietosuojalaki on toimiva. Käytännössä alallamme haaste on se, että tallennetun tutkimusaineiston on anonymisoitunakin säilytettävä käytettävyytensä tutkimuksen ja korkeakoulutasoisen opetuksen näkökulmasta. Aineiston käsittely molemmat vaatimukset huomioon ottaen on vaativaa.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa sääntelyliikkumavaraa käytetty EU:ssa ja Suomessa tarkoituksenmukaisella tavalla? Jos ei, miten ja minkälaisia tilanteita varten tietosuoja-asetuksen sääntelyliikkumavaraa tulisi käyttää eri tavoin kuin on tehty?

-

Millä toimialoilla yleistä tietosuoja-asetusta on pantu täytäntöön tehokkaasti ja onnistuneesti huomioiden asetukselle asetetut tavoitteet edistää rekisteröityjen oikeuksien ja vapauksien toteutumista sekä edistää tiedon vapaata liikkuvuutta EU-alueella?

-

Minkälaisia haasteita on ilmennyt yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen lainsäädännön tai muun EU-lainsäädännön yhteensovittamisessa eri soveltamistilanteissa?

-

Onko eri jäsenvaltioiden tietosuojalainsäädäntöjen eroavaisuuksiin ja täytäntöönpanoon liittyen tunnistettu haasteita? Jos on, minkälaisia haasteita?

-

Ovatko Euroopan tietosuojaneuvoston antamat ohjeet auttaneet käytännön soveltamistilanteisiin liittyvien ratkaisujen tekemisessä? Mitä yleisen tietosuoja-asetuksen tulkintaa koskevia ohjeita vielä tarvittaisiin?

-

Onko edustamanne organisaatio ollut mukana laatimassa yleisen tietosuoja-asetuksen 40 artiklan mukaisia käytännesääntöjä tai harkinnut niiden laatimista? Mitkä ovat käytännesääntöjen laatimiseen liittyviä merkittävimpiä hyötyjä ja haasteita?

Olemme harkinneet lähtemistä mukaan EU-tason käytännesääntöjen luomiseen yhteiskunta-alan ja humanististen alojen tieteelliselle tutkimukselle. Mukaan ei lähdetty, koska haasteeksi arviointiin tieteellisen tutkimuksen kansallisen tason sääntelyn kirjavuus. Näin myös hankkeessa myöhemmin todettiin. Asetusta olisikin mielestämme syytä kehittää niin, että tieteelliselle tutkimukselle tulisi täsmällinen sääntely asetuksen tasolla.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoon liittyvä seuraamusjärjestelmä Suomessa tehokas ja tarkoituksenmukainen? Mitä merkittävimpiä hyötyjä ja haasteita seuraamusjärjestelmään liittyy?

-

Ovatko yleisen tietosuoja-asetuksen kansainväliset tiedonsiirtomekanismit toimivia vai tulisiko niitä kehittää edelleen ja miten niitä tulisi kehittää edelleen? Mitkä ovat olleet kansainvälisiin tiedonsiirtoihin liittyvät merkittävimmät hyödyt ja haasteet?

Yleinen tietosuoja-asetus on selkeyttänyt kansainvälisiä tiedonsiirtoja, mutta samalla asettanut haasteita, joita tutkimustiedon siirrossa ei ennen ollut.

Siirto Yhdysvaltoihin on keskustelussa korostunut huomattavasti monen muun kohdemaan (Kiinan, Intian, Venäjän erityisesti) jäädessä vähemmälle huomiolle, vaikka lähtökohtaisesti Yhdysvaltoja voisi pitää tietojen suhteen joitain toisia maita turvallisempana. Henkilötietoa sisältävän tutkimusaineiston luovuttaminen Yhdysvaltoihin osana moniyliopistollista tutkimushanketta on aiempaa monimutkaisempaa tai mahdotonta.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen ns. laajennettu alueellinen soveltamisala, joka kattaa myös EU:n markkinoilla toimivien kolmansien maiden toimijoiden suorittaman henkilötietojen käsittelyn, toiminut tarkoituksenmukaisella tavalla? Olisiko yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoon liittyvää yhteistyötä kolmansien maiden kanssa tarpeen kehittää ja miten?

Laajennettu soveltamisala on parantanut huomattavasti monen toimijan henkilötiedon käsittelyä kansainvälisesti. Tutkimusta tai sen yhteydessä tapahtuvaa järjestö- tai vapaaehtoistoimintaa muutos on ryhdistänyt. Toimijat ovat tarkistaneet käyttämiensä alustojen, analytiikkojen ja teknologioiden tietosuojakäytäntöjä sekä päivittäneet omia tiedonkeruun ja tallentamisen käytäntöjään.

Suhteettoman suurta huomiota on ehkä saanut eväste keskustelu. Liki jokainen sivusto käyttää nykyään erittäin monipolvista evästeasetustyökalua. Monia sivustoja ei ole mahdollista käyttää ilman, että evästepreferenssit asetetaan. Voi perustellusti kysyä, ovatko nämä välttämättömiä vai voisiko vähemmällä pärjätä. Evästepbannerit monessa tapauksessa estävät sivuston käytön ja asettavat niin ikään velvoittavan saavutettavuuslainsäädännön toissijaiseen asemaan. Näin on jopa joillakin viranomaissivustoilla. Tulkintaa tulisi tarkentaa.

Miten yleinen tietosuoja-asetus tulee huomioimaan tekoälyn ja kielimallit, joiden varjolla tiedonsiirtoa EU:n ulkopuolelle voi tapahtua liki huomaamatta ja tavoilla, joissa tietojen yhdistely voi olla mahdollista ilman siirtäjän kontrollia? Tämä vaatisi tulkintaa.

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen I lukuun – Yleiset säännökset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen II lukuun – Periaatteet

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen III lukuun – Rekisteröidyn oikeudet

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IV lukuun – Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen V lukuun – Henkilötietojen siirrot kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IV lukuun – Riippumattomat valvontaviranomaiset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen VII lukuun – Yhteistyö ja yhdenmukaisuus

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen VIII lukuun – Oikeussuojakeinot, vastuu ja seuraamukset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IX lukuun – Tietojenkäsittelyyn liittyviä erityistilanteita koskevat säännökset

-

Laaksonen Helena
Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto